

to nový společný program má získat v připravovaném období 60 mld. €, tedy o 46 % více, než získaly odpovídající programy v období 2007–2013.

Finanční prostředky přidělené oběma programům budou doplněny významnou podporou ze strukturálních fondů. Třetím mechanismem tedy jsou *nástroje politiky soudržnosti*, existující fondy *ERDF* a *ESF*. Z prostředků *ERDF* lze podpořit výstavbu a vybavení vysokoškolských institucí, podporovat vznik a rozvoj inkubátorů, *spin-off* podniků a jiné formy partnerství vysokých škol s podniky. Z prostředků *ESF* lze financovat modernizaci, zvýšení účasti zejména studentů z nedostatečně zastoupeného prostředí, zkvalitňování výuky a zvyšování jejího souladu s požadavky trhu práce. Pro srovnání, v období 2007–2013 oba fondy, *ESF* i *ERDF*, investovaly do vzdělávání a odborné přípravy více než 72 mld. € a do výzkumu a inovací 60 mld. €.⁵

⁵ V návrhu financování nového období se pro politiku soudržnosti navrhuje 36,7 % *MF* oproti 35 % v předchozím období. *ESF* dostane z prostředků politiky soudržnosti 25 %, tj. celkem 84 mld. €, a lze očekávat, že z nich na vzdělávání a odbornou přípravu připadne více než 40 mld. €.

DALŠÍ KROKY

Přípravu tohoto Sdělení Evropská komise široce konzultovala s vedením vysokých škol, pedagogy, výzkumnými pracovníky i studenty, s podnikatelskou sférou a sociálními partnery. Tyto partnery zapojí Komise i do další práce při realizaci tohoto programu, stejně jako orgány a organizace EU (bude jednat např. s EIB o studentských půjčkách, s Výborem regionů o úloze vysokých škol v regionálním rozvoji i s členskými státy prostřednictvím *Tematické pracovní skupiny pro modernizaci vysokého školství*).

Komise bude také využívat externí expertízu. Jako první krok zřídí v roce 2012 expertní skupinu na vysoké úrovni, která bude analyzovat klíčová témata modernizace vysokého školství. Výstup k prvnímu z nich, zprávu o podpoře excelence ve vzdělávání, předloží v roce 2013.

Moderní a efektivní systémy vysokoškolského vzdělávání jsou základem otevřené, sebejisté a udržitelné společnosti i tvořivé, inovativní a podnikavé ekonomiky založené na znalostech. Společné úsilí členských států a EU, vysokých škol a dalších partnerů bude rozhodující nejen pro dosažení cílů formulovaných v tomto Sdělení, ale i širších cílů Evropy.

PUBLIKOVAT VĚDECKY, NEBO POPULARIZOVAT?

Ivo Volf

V současné době se řeší otázka, jak zhodnotit pedagogickou a vědeckou kvalitu pracovníků vysokých škol. Zatímco v případě vědeckých pracovníků státních, veřejných i soukromých výzkumných institucí se zdá být situace v podstatě jasná – tito pracovníci svou pracovní náplní jsou zaměřeni na vědu a výzkum, základní nebo aplikovaný, a jeho využití v praxi, aby se „rentoval“ vklad investorů do činnosti těchto vědeckých organizací a institucí, v případě akademických pracovníků na vysokých školách vzniká často rozpor: jejich hlavní pracovní náplní je totiž jednak jejich pedagogická činnost (podle postavení v klasifikaci těchto pracovníků – lektor, asistent, odborný asistent, docent, profesor – se od nich požaduje pedagogický výkon v přímé učební činnosti se studenty v rozsahu čtvrtiny, třetiny až poloviny předepsané pracovní doby), ale pochopitelně také vědecká činnost, která je předpokladem k jejich odbornému a kariéernímu růstu –

„malý doktorát“, Ph.D., habilitace na pozici docenta, jmenovací řízení profesorem. Každý následující stupeň vyžaduje nejprve uzavřít stupeň předcházející, a dohromady to představuje stovky, ba tisíce hodin pracovního vypětí, které musí dobrovolně podstoupit každý, kdo chce být pedagogicky i vědecky zdatnou osobností – tedy akademickým pracovníkem. Je pochopitelné, že s pedagogickou i vědeckou činností souvisí bezprostředně i činnost publikační. Napsat knihu ještě neznamená, že bude příznivě přijata odbornou veřejností; musí také splňovat některé požadavky pro to, aby se stala knihou odbornou, a tedy i započítatelnou do vědeckého výkonu vysokoškolského pracovníka. Souběžně se požadují publikace v odborných časopisech – ty jsou rozděleny podle kvality do několika kategorií, např. od tisků zařazených do *Web of Science* až po seznam uznávaných časopisů, který schválila Rada pro vědu a výzkum vlády České republiky. Z možností

zveřejnit výsledky své vědecké práce jako by vypadla aktivní účast na vědecké konferenci či sympoziu (ať už na národní, nebo mezinárodní úrovni) a příležitost využít k publikování svého přínosu sborníku z této aktivity, pochopitelně po příslušné oponentuře příspěvku nebo po schválení odbornými recenzenty. Na jedné straně je možno souhlasit s námitkou, že tyto konference mohou být na různé odborné úrovni, ale vědecky známí garanti konferencí a publikovaného sborníku by měli dodat těmto aktivitám na důležitosti. Na druhé straně zveřejnění nových výsledků vědecké práce v rámci vědecké komunity, přímá a rychlá reakce na zprávu o novinkách, to bychom měli kvalifikovat přinejmenším na stejné úrovni jako někdy až neosobní zprávu v časopise.

Hlavní činností akademických pracovníků vysokých škol by měly být jejich aktivity při přípravě studentů v bakalářském, magisterském i doktorském studijním programu. Stejně jako u předního chirurga není nejdůležitější, aby dovedl o svých operacích napsat řadu článků či knížek, popř. aby se stal co možná nejvíce citovaným odborníkem, ale především počet zachráněných lidských životů a úspěšných operací, rozvinutá schopnost vést pracovní kolektiv a připravovat další generaci odborníků, kteří postupně vytvářejí jeho pracovní školu, tak i vysokoškolský učitel se musí zaměřit na to, aby předal své vědomosti, dovednosti a zkušenosti další generaci studentů, kterou má čest vyučovat. Pedagogické působení by tedy mělo být na stejné úrovni jako vědecká činnost akademického pracovníka... Tu však vzniká podstatný problém, jak tuto činnost měřit a hodnotit. Počet stran vědeckého díla, počet patentů, citací, to jsou kvantifikovatelné údaje, ale málo vypovídají o kvalitě vědecké práce. Představme si, že v některém z článků napíše odborník určitou vědeckou neohráznost, na kterou bude reagovat odborná veřejnost větším počtem odmítavých statí; onen odborník však bude v těchto statích citován, a tak se podstatně zvýší jeho citovanost.

Domnívám se také, že jedním z hlavních úkolů vědeckého i pedagogického pracovníka je jeho působení na veřejnost, zejména pak na středoškolskou mládež. Tady vznikají další problémy, a to například populárně-vědecká literatura a časopisy. Rada pro vědu a výzkum vyjmenovala řadu českých (ale už ne slovenských) časopisů, v nichž jsou publikované články zhodnoceny bodovým bonusem, což se projeví při celkovém hodnocení jednotlivců i pracoviště. Psaní do jiných odborných, nebo dokonce populárně-vědeckých časopisů však takto hodnoceno není; jde tedy o jakýsi nadstandard, který si zatím řada vědeckých pracovníků drží a do těchto časopisů přispívá ze svého zájmu. Otázka je, jak dlouho taková situace vydrží... Není možná daleko den, kdy Československý časopis pro fyziku (tzv. Žlutý časopis) začne skomírat, protože ti,

kdo v něm mohou populárně-vědecky psát o fyzikální problematice a působit tak na odbornou i laickou veřejnost, se rozhodnou psát jen do „započítatelných“ časopisů. Proč by se unavovali? Stane se, že Rozhledy matematicko-fyzikální, které pod různými názvy a s několika přestávkami vycházejí již 150 let, zahynou jenom proto, že nebudou mít kvalitní příspěvatele?

A ještě jeden problém – tvorba učebnic a učebních materiálů. Kvalitní vysokoškolská nebo i středoškolská učebnice, kterou bude psát vysokoškolský akademický pracovník, může rozhodnout o odborné či profesionální orientaci studentů středních i vysokých škol. Avšak ani tato pedagogicky velmi významná činnost, která je zaměřená do oblasti získávání budoucích nových odborníků, není započítatelnou součástí vědecké a pedagogické práce. S tím souvisí i další činnost se středoškolskými, a to předmětové soutěže. Kdo jiný než akademičtí pracovníci vysokých škol by měl mít k této činnosti blíž? Za padesát let práce ve fyzikální olympiádě vím, že tvorba úloh pro tuto soutěž a vytváření studijních textů jsou velmi náročné a vyžadují tzv. plné nasazení. Vytvořit zcela nové úlohy pro mezinárodní soutěž (v minulém měsíci se naše katedra zúčastnila přípravy a organizace EUSO – European Union Science Olympiad, pro kterou byly vytvořeny dvě zajímavé úlohy, jež bylo nutno řešit s notnou dávkou tvořivosti) je velmi náročné, ale v podstatě opět z hlediska započítatelnosti zcela zbytečné. A tak se začínou akademičtí pracovníci hnát za publikováním ve vybraných odborných časopisech, psát jenom odborné monografie? Je jasné, že mnoho závisí také na podání. Když vyjde článek s názvem „Co může způsobit sedm miliard lidí“, navíc v nezapočítatelném časopise, pak článek jako by vůbec neexistoval. Kdybych ho pojmenoval Modelové situace při zvýšení oxidu uhličitého v atmosféře a publikoval ho ve vybraném didaktickém časopise, situace by se zlepšila. A článek stejného obsahu, avšak nazvaný Analýza změn oxidu uhličitého z pohledu populačního nárůstu v letech 1810 až 2010, již bude ukazovat na to, že nejde o stať charakteru populárně-vědeckého, ale že článek zpracovává docela důležitý ekologický problém.

Na druhé straně jsou pro odborné pracovníky pořádány didaktické semináře, jež se zabývají metodami popularizování výsledků vědy a výzkumu, dokonce byly vypsány projekty financované sociálními fondy pro tuto činnost.

A tak nevím, zda problém je v posuzování článků, hodnocení výsledků vědecké činnosti, nebo v lepší prezentaci odborné práce samotných akademických pracovníků. Velmi by mě zajímal názor čtenářů na tento problém; pište mi na adresu: ivo.volf@uhk.cz.